AZƏRBAYCAN QİYMƏTLƏNDİRİCİLƏR PALATASI

DAŞINAR VƏ DAŞINMAZ MƏDƏNİ İRS NÜMUNƏLƏRİNİN, MƏDƏNİ SƏRVƏTLƏRİN, TARİX, MƏDƏNİYYƏT VƏ TƏBİƏT ABİDƏLƏRİNİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ METODOLOGİYASI

Metodiki tövsiyə

“Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20.2.6-cı maddəsi əsasında

Bakı — 2026

MÜNDƏRİCAT

1. Ümumi müddəalar
2. Təsnifat və dövriyyə rejimi
3. Giriş məlumatı: mədəni əhəmiyyət, autentiklik və atribusiya
4. Qiymətləndirmə bazasının seçilməsi
5. Daşınar mədəni sərvətlər — müqayisə yanaşması
6. Daşınar mədəni sərvətlər — xərc əsaslı qiymətləndirmələr
7. Daşınmaz mədəni irs abidələri
8. Təbiət abidələri
9. Kolleksiyalar və muzey fondları
10. Məqsədlər üzrə xüsusi tələblər
11. Bərpa, zərər və itki
12. Uzlaşdırma və qiymətləndiricinin səlahiyyət hüdudu
13. Hesabatda məcburi açıqlamalar
14. Ən çox rast gəlinən 20 səhv
Əlavə A. Daşınar mədəni sərvətin identifikasiya kartı
Əlavə B. Daşınmaz abidənin identifikasiya kartı
Əlavə C. Müqayisə cədvəlinin nümunəvi forması
Əlavə D. Məqsədlər üzrə tələblər matrisi
Əlavə E. Yoxlama siyahısı

1. Ümumi müddəalar

1.1. Məqsəd və status

Bu Metodologiya Azərbaycan Qiymətləndiricilər Palatasının üzvləri tərəfindən daşınar və daşınmaz mədəni irs nümunələrinin, mədəni sərvətlərin, tarix, mədəniyyət və təbiət abidələrinin qiymətləndirilməsi üzrə hazırlanan hesabatların AQP Qiymətləndirmə Standartlarına və beynəlxalq tələblərə uyğunluğunu təmin etmək məqsədilə hazırlanmışdır.

Sənəd Qanunun 20.2.6-cı maddəsinə əsasən Rəyasət Heyəti tərəfindən qəbul edilən metodiki tövsiyədir və MQS 12-nin tətbiqi qaydasını açır.

1.2. Bu sahənin əsas fərqi

Digər qiymətləndirmə obyektlərindən fərqli olaraq mədəni irs obyektlərində iki müstəqil dəyər kateqoriyası mövcuddur və onlar bir-birini əvəz etmir:

Kateqoriya	Mahiyyəti	Ölçülə bilirmi
Mədəni, tarixi, elmi, bədii və mənəvi əhəmiyyət	Obyektin cəmiyyət üçün dəyəri; onu irs edən keyfiyyət	Pul ifadəsində ölçülə bilmir
İqtisadi dəyər	Obyektin əmlak dövriyyəsində və ya bərpasında pul ifadəsi	Ölçülə bilir — bu Metodologiyanın predmeti

1.3. Tətbiq dairəsi

Metodologiya Qanunun 4.1.3-cü maddəsində göstərilən istiqamətə şamil edilir və aşağıdakıları əhatə edir: dövlət mühafizəsinə götürülmüş daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələri; muzey əşyaları və muzey kolleksiyaları; arxeoloji tapıntılar; Milli Arxiv Fondunun sənədləri; nadir kitablar və əlyazmalar; incəsənət əsərləri və dekorativ-tətbiqi sənət nümunələri; dini təyinatlı mədəni sərvətlər; xüsusi mühafizə olunan təbiət abidələri.

Metodologiya əhatə etmir: qeyri-maddi mədəni irs (adət-ənənə, folklor, sənətkarlıq bilikləri) — bu, əmlak deyil və qiymətləndirmə obyekti sayılmır; abidə statusu olmayan köhnə tikililər (daşınmaz əmlak üzrə Metodologiya); müəllif hüquqları (MQS 14).

1.4. Əsas normativ istinadlar

- "Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (8 dekabr 2023-cü il)
- Mədəni irsin və tarix-mədəniyyət abidələrinin qorunması sahəsində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi
- "Muzeylər haqqında»" və "Milli arxiv fondu haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunları
- "Mədəni sərvətlərin Azərbaycan Respublikasından çıxarılması və Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu
- "Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu
- Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi və Torpaq Məcəlləsi
- Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı UNESCO konvensiyaları
- AQP Qiymətləndirmə Standartları (AQP QS 1–4, 11, 12, 14, 17, 20, 24, 25)
- IPSAS 45 və IPSAS 46 — irs aktivləri üzrə uçot interfeysi (qüvvədə 1 yanvar 2025-ci ildən)

2. Təsnifat və dövriyyə rejimi

MQS 12-nin əsas konstruksiyası budur: obyektin mülki dövriyyədəki rejimi qiymətləndirmə bazasını müəyyən edir. Rejim müəyyən edilmədən yanaşma seçilə bilməz.

2.1. Üç dövriyyə rejimi

Rejim	Xarakteristikası	Tipik nümunələr
Dövriyyədən çıxarılmış	Mülki dövriyyənin obyekti ola bilməz; alqı-satqı qanunla qadağandır	Dövlət muzey fondunun əsas fondu, Milli Arxiv Fondu sənədləri, dövlət mülkiyyətindəki dünya və ölkə əhəmiyyətli abidələr, arxeoloji tapıntılar
Məhdud dövriyyəli	Dövriyyədə ola bilər, lakin məhdudiyyətlərlə: ixrac qadağası, dövlətin üstün alma hüququ, xüsusi icazə, uçot öhdəliyi	Xüsusi mülkiyyətdəki abidələr, uçota alınmış mədəni sərvətlər, kolleksiya əşyaları
Sərbəst dövriyyəli	Adi əmlak rejimi; mədəni dəyəri var, lakin qanuni məhdudiyyət yoxdur	Müasir incəsənət əsərləri, uçota alınmamış antikvar əşyalar, dekorativ-tətbiqi sənət nümunələri

Rejimin müəyyən edilməsi: Rejim qiymətləndiricinin mülahizəsi ilə deyil, sənədlə müəyyən edilir: abidələrin dövlət reyestrindən çıxarış, muzey fondunun uçot sənədi, mədəni sərvətlərin uçot şəhadətnaməsi, mühafizə öhdəliyi. Sənəd olmadıqda rejim aydınlaşdırılanadək iş dayandırılır — bu, sonrakı bütün hesablamanın çərçivəsini müəyyən edən sualdır.

2.2. Obyektlərin növləri

Qrup	Tərkibi	Əsas qiymətləndirmə məntiqi
Daşınmaz abidələr	Memarlıq, tarixi, arxeoloji, bağ-park, monumental sənət abidələri	Xərc (bərpa) əsaslı; istifadə olunursa gəlir yanaşması dəstəkləyici
Daşınar mədəni sərvətlər	Muzey əşyaları, incəsənət əsərləri, əlyazmalar, nadir kitablar, arxeoloji tapıntılar	Sərbəst dövriyyədə — müqayisə; digər hallarda sığorta və ya bərpa dəyəri
Təbiət abidələri	Nadir geoloji obyektlər, qədim ağaclar, mağaralar, şəlalələr, unikal landşaftlar	Bazar dəyəri anlayışı tətbiq edilmir; xərc və zərər qiymətləndirmələri

2.3. Əhəmiyyət dərəcəsi

Abidələr əhəmiyyət dərəcəsinə görə dünya, ölkə və yerli əhəmiyyətli kimi təsnif edilir. Dərəcə qiymətləndirmə nəticəsini birbaşa müəyyən etmir, lakin dövriyyə rejimini, mühafizə tələblərinin sərtliyini və bərpa metodikasını müəyyən edir — deməli hesablamaya dolayı yolla təsir göstərir.

Dərəcə hesabatda göstərilir və mənbəyi (dövlət reyestri, müvafiq qərar) qeyd edilir.

3. Giriş məlumatı: mədəni əhəmiyyət, autentiklik və atribusiya

Bu bölmə qiymətləndiricinin səlahiyyət hüdudunu müəyyən edir. Aşağıdakı üç məsələ qiymətləndirmə obyekti deyil, qiymətləndirmə üçün giriş məlumatıdır.

3.1. Mədəni əhəmiyyət

Obyektin mədəni, tarixi, elmi və bədii əhəmiyyəti səlahiyyətli qurum və ya ixtisaslaşmış ekspert tərəfindən müəyyən edilir. Qiymətləndirici bu qiymətləndirməni aparmır və nəticəsini mübahisələndirmir — onu sənəd əsasında qəbul edir və mənbəyini göstərir.

Sənəd mövcud deyilsə, qiymətləndirici işi qəbul etməzdən əvvəl sifarişçidən onun alınmasını tələb edir və ya işin əhatə dairəsində bunun xüsusi ehtimal kimi qəbul edildiyini rəsmiləşdirir.

3.2. Autentiklik

Obyektin əsl olub-olmaması qiymətləndirmənin ən böyük dəyər amilidir və eyni zamanda qiymətləndiricinin səlahiyyətindən kənardadır. Autentiklik ekspertiza ilə müəyyən edilir: texnoloji ekspertiza (material, texnika, yaş), sənədli ekspertiza (mənşə tarixçəsi), sənətşünaslıq ekspertizası.

Vəziyyət	Qiymətləndiricinin hərəkəti
Autentiklik ekspertiza ilə təsdiqlənib	Ekspertizanın nömrəsi, tarixi və müəllifi hesabatda göstərilir; nəticə ona əsaslanır
Ekspertiza yoxdur, lakin uçot sənədi var	Uçot məlumatı giriş kimi qəbul edilir; mənbə və məhdudiyyət göstərilir
Autentiklik mübahisəlidir	Hər iki nəticə verilir (əsl və deyil) və ya iş qəbul edilmir
Obyekt surət və ya replikadır	Bu, açıq göstərilir; ölçmə surət kimi aparılır

3.3. Atribusiya (müəlliflik)

İncəsənət əsərlərində müəlliflik dəyəri bir neçə dəfə dəyişən amildir. Atribusiyanın dərəcəsi hesabatda dəqiq formulə edilir və istifadə edilən formulanın mənbəyi göstərilir.

Atribusiya dərəcəsi	Mənası	Dəyərə təsiri
Müəllifin özü	Müəllifliyi sənədlə və ekspertiza ilə təsdiqlənmiş	Ən yüksək
Emalatxanası / dövrü	Müəllifin nəzarəti altında və ya dövründə yaradılmış	Əhəmiyyətli dərəcədə aşağı
Ardıcılı / məktəbi	Müəllifin üslubunda, sonrakı dövrdə	Xeyli aşağı
Naməlum müəllif	Müəlliflik müəyyən edilməmiş	Bədii keyfiyyət və dövr üzrə ölçülür
Surət	Sonrakı dövrün təkrarı	Ən aşağı; bədii dəyəri ola bilər

3.4. Mənşə tarixçəsi

Obyektin sahiblik tarixçəsi həm dəyərə, həm də qanuniliyə təsir edir. Yoxlanılması zəruri olan məqamlar: sənədləşdirilmiş sahiblik zənciri; sərgi və nəşr tarixçəsi; oğurlanmış və qanunsuz dövriyyəyə buraxılmış mədəni sərvətlərin reyestrlərində olub-olmaması; ölkəyə gətirilmə və uçota alınma sənədləri.

Mənşəyi şübhəli obyektin qiymətləndirilməsi zamanı qiymətləndirici hüquqi nəticə vermir, lakin aşkarlanmış boşluqları hesabatda qeyd edir və nəticənin mənşəyin qanuniliyi ehtimalına əsaslandığını göstərir.

4. Qiymətləndirmə bazasının seçilməsi

Qiymətləndirmə bazası dövriyyə rejimi və qiymətləndirmənin məqsədi ilə birlikdə müəyyən edilir. Aşağıdakı matris seçim qaydasını verir.

Dövriyyə rejimi	Tətbiq edilə bilən bazalar	Tətbiq edilə bilməyən
Sərbəst dövriyyəli	Bazar dəyəri; investisiya dəyəri; sığorta məqsədləri üçün əvəzetmə dəyəri	—
Məhdud dövriyyəli	Məhdudiyyətlər nəzərə alınmaqla bazar dəyəri (məhdudiyyətin təsiri ayrıca göstərilir); sığorta və bərpa dəyəri	Məhdudiyyətsiz bazar dəyəri
Dövriyyədən çıxarılmış	Bərpa (əvəzetmə) dəyəri; sığorta dəyəri; zərərin dəyəri; uçot qiymətləndirmələri	Bazar dəyəri — anlayış olaraq tətbiq edilmir

Ən vacib qayda: Dövriyyədən çıxarılmış obyekt üçün «bazar dəyəri» hesablanması metodoloji səhvdir. Bazar dəyəri ehtimal edilən alıcı və satıcı arasında mümkün əməliyyatı nəzərdə tutur; qanunla satışı qadağan olunmuş obyekt üçün belə əməliyyat mövcud ola bilməz. Belə obyektlər üçün nəticə bərpa, sığorta və ya zərər dəyəri kimi adlandırılır və hesabatda bunun səbəbi izah olunur.

4.1. Sığorta dəyəri

Mədəni irs sahəsində ən çox tələb olunan qiymətləndirmədir. Sığorta dəyərinin nə demək olduğu sığorta müqaviləsi və ya sifarişçi ilə əvvəlcədən razılaşdırılır və işin əhatə dairəsində yazılır. Praktikada üç fərqli məzmun mövcuddur:

- bərpa dəyəri — zədələnmə halında obyektin bərpasına çəkiləcək xərc;
- əvəzetmə dəyəri — tam itki halında oxşar obyektin əldə edilməsi xərci (yalnız sərbəst dövriyyəli obyektlər üçün mümkündür);
- razılaşdırılmış dəyər — tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilən sabit məbləğ; qiymətləndirici onun əsaslandırılmasını verir.

Hansı məzmunun tətbiq edildiyi hesabatın birinci səhifəsində göstərilir. Bu razılaşdırılmadan aparılmış sığorta qiymətləndirməsi sığorta hadisəsi baş verdikdə mübahisə mənbəyinə çevrilir.

4.2. Uçot qiymətləndirmələri

Dövlət sektorunda irs aktivləri üzrə uçot interfeysi IPSAS 45 və IPSAS 46-dır. Bu standartlar irs aktivlərinin tanınması və ölçülməsi qaydalarını müəyyən edir və bəzi hallarda dəyərin etibarlı ölçülə bilmədiyi vəziyyəti də nəzərdə tutur.

MQS 24-ə uyğun olaraq qiymətləndirmə bazasını qiymətləndirici deyil, hesabatlılıq çərçivəsi müəyyən edir. Qiymətləndirici tətbiq edilən çərçivəni sifarişçidən yazılı şəkildə alır və hesabatda göstərir.

5. Daşınar mədəni sərvətlər — müqayisə yanaşması

Müqayisə yanaşması sərbəst və məhdud dövriyyəli daşınar mədəni sərvətlər üçün əsas yanaşmadır. Bu bazar beynəlxalq və ixtisaslaşmışdır; milli bazar məlumatı çox vaxt kifayət etmir.

5.1. Mənbələr

Pillə	Mənbə	Qeyd
1	Beynəlxalq hərracların baş tutmuş satış nəticələri	Ən etibarlı; alıcı komissiyasının daxil olub-olmaması dəqiqləşdirilir
2	İxtisaslaşmış qalereya və dilerlərin təsdiqlənmiş satışları	Mənbə və təsdiq üsulu göstərilir
3	Hərrac kataloqlarının qiymətləndirmə diapazonları	Satış deyil, gözlənti; ayrıca qeyd olunur
4	Satılmamış lotların məlumatı	Yuxarı hədd göstəricisi kimi; ayrıca şərh olunur
5	Ekspert və sənətşünas rəyi	Digər mənbələr olmadıqda; əsaslandırma mətnlə

Hərrac qiymətləri barədə: Hərracda “çəkic qiyməti” və “alıcı ödədiyi qiymət” (çəkic qiyməti plus alıcı komissiyası) fərqli göstəricilərdir. Fərq əhəmiyyətlidir. Hesabatda hansı göstəricinin istifadə edildiyi mütləq yazılır və bütün analoqlar üzrə eyni göstərici tətbiq edilir.

5.2. Düzəliş elementləri

№	Element	Qrup
1	Satışın şərtləri (hərrac növü, məcburi satış, əlaqəli tərəflər)	I — ardıcıl
2	Komissiya bazasının uzlaşdırılması	I — ardıcıl
3	Zaman və bazar tsikli	I — ardıcıl
4	Valyuta və məzənnə	I — ardıcıl
5	Müəlliflik və atribusiya dərəcəsi	II — müstəqil
6	Yaradılma dövrü və müəllifin yaradıcılıq mərhələsi	II — müstəqil
7	Mövzu və süjet	II — müstəqil
8	Material və texnika	II — müstəqil
9	Ölçü	II — müstəqil
10	Saxlanma vəziyyəti	II — müstəqil
11	Bərpanın həcmi və keyfiyyəti	II — müstəqil
12	Nadirlik və tiraj	II — müstəqil
13	Mənşə tarixçəsi	II — müstəqil
14	Sərgi və nəşr tarixçəsi	II — müstəqil

№	Element	Qrup
15	Dövriyyə məhdudiyyətləri (ixrac qadağası və s.)	II — müstəqil
16	Bazar coğrafiyası (milli / beynəlxalq)	II — müstəqil

Bu seqmentdə düzəlişlərin kəmiyyəti çox vaxt statistik üsulla əsaslandırıla bilmir. Bu halda ekspert mülahizəsi tətbiq edilir, lakin hər düzəliş üçün mətnlə əsaslandırma verilir və hansı müşahidəyə söykəndiyi göstərilir. Rəqəmin əsassız verilməsi yolverilməzdir.

5.3. Bu seqmentin xüsusiyyəti

İncəsənət bazarında qiymətlər çox geniş diapazonda dəyişir və eyni müəllifin əsərləri arasında on dəfələrlə fərq ola bilər. Buna görə:

- analoqların sayı digər seqmentlərə nisbətən çox olmalıdır — mümkün olduqda beşdən artıq;
- düzəlişlərin ənənəvi hədləri (25 və 40 faiz) bu seqmentə tətbiq edilmir;
- nəticə tək rəqəm kimi deyil, dəyər aralığı kimi verilməlidir — bu, seqmentin xüsusiyyətidir, qiymətləndiricinin qeyri-müəyyənliyi deyil;
- aralığın genişliyi hesabatda izah olunur.

5.4. Məhdud dövriyyənin təsiri

İxrac qadağası, dövlətin üstün alma hüququ və uçot öhdəliyi obyektin potensial alıcılar dairəsini daraldır və dəyəri azaldır. Bu təsir ayrıca ölçülür və hesabatda göstərilir.

Qiymətləndirmə üsulu: eyni tipli, lakin məhdudiyyəti olmayan obyektlərin qiymətləri ilə müqayisə; beynəlxalq bazarın qiyməti ilə milli bazarın qiyməti arasındakı fərq. Sabit faizin əsaslandırma olmadan tətbiqi yolverilməzdir.

6. Daşınar mədəni sərvətlər — xərc əsaslı qiymətləndirmələr

Dövriyyədən çıxarılmış obyektlər üçün, habelə bazar məlumatı olmayan hallarda xərc əsaslı qiymətləndirmələr tətbiq edilir.

6.1. Bərpa dəyəri

Obyektin mövcud zədələnmə və ya gələcək zədələnmə halında bərpasına çəkiləcək xərcdir. Sığorta və zərər tapşırıqlarında ən çox istifadə olunan qiymətləndirmədir.

Tərkibi: bərpaçının işi (ixtisas dərəcəsi və norma-saat üzrə); material və xüsusi sərf materialları; laboratoriya tədqiqatları və analizlər; sənədləşdirmə və fotofiksasiya; nəqliyyat və müvəqqəti saxlanma; bərpadan sonra qalan dəyər itkisi (6.3-cü bölmə).

Bərpa xərcinin mənbəyi: bərpa emalatxanalarının qiymət göstəriciləri, ixtisaslaşmış təşkilatların smetaları, oxşar bərpa layihələrinin faktiki xərcləri. Mənbə və tarix hesabatda göstərilir.

6.2. Əvəzetmə dəyəri

Eyni mədəni və bədii xarakteristikalara malik obyektin əldə edilməsi xərcidir. Yalnız o halda tətbiq edilə bilər ki, belə obyekt bazarda prinsipcə mövcud olsun.

Unikal obyektlər üçün: Unikal obyektin əvəzetmə dəyəri anlayışı mövcud deyil — onu əvəz edən obyekt yoxdur. Belə hallarda əvəzetmə dəyərinin hesablanması cəhdi metodoloji səhvdir. Tətbiq edilə bilən qiymətləndirmələr: bərpa dəyəri, sığorta üçün razılaşdırılmış dəyər və zərərin dəyəri. Hesabatda unikallığın səbəbi və hansı qiymətləndirmənin niyə seçildiyi izah olunur.

6.3. Bərpanın dəyərə təsiri

İncəsənət bazarında bərpanın həcmi dəyəri həm artıra, həm azalda bilər və bu, ənənəvi köhnəlmə məntiqindən fərqlidir:

- zəruri və peşəkar aparılmış, sənədləşdirilmiş bərpa dəyəri qoruyur;
- həddindən artıq bərpa (orijinal təbəqənin əhəmiyyətli hissəsinin itirilməsi) dəyəri azaldır;
- sənədləşdirilməmiş bərpa dəyəri azaldır — alıcı üçün qeyri-müəyyənlik yaradır;
- geri qaytarıla bilməyən müdaxilə dəyəri kəskin azaldır.

Bərpanın həcmi orijinal materialın qorunmuş faizi ilə ifadə edilir və mənbəyi (bərpa pasportu, ekspert rəyi, texnoloji tədqiqat) göstərilir.

7. Daşınmaz mədəni irs abidələri

Daşınmaz abidələr üçün qiymətləndirmə məntiqi adi daşınmaz əmlakdan iki cəhətdən fərqlənir: köhnəlmə anlayışı məhdud tətbiq edilir və mühafizə rejimi istifadə imkanını daraldır.

7.1. Xərc yanaşması — bərpa əsasında

Adi tikililər üçün əvəzetmə dəyəri (müasir material və texnologiya ilə) tətbiq edilir. Abidələr üçün isə əvəzetmə anlayışı işləmir: müasir texnologiya ilə tikilmiş obyekt abidə deyil. Buna görə xərc yanaşması bərpa dəyəri əsasında qurulur — ənənəvi material və üsullarla, mühafizə tələblərinə uyğun.

$$\text{Dəyər} = \text{Torpaq sahəsinin dəyəri} + (\text{Bərpa dəyəri} - \text{Fiziki aşınma})$$

Bərpa dəyərinin tərkibi: ənənəvi materiallar (mövcud olduqda — onların əldə edilməsi xərci ayrıca göstərilir); ixtisaslaşmış bərpa işləri; elmi-layihə sənədləşdirilməsi (tədqiqat, layihə, razılaşdırma); arxeoloji müşayiət; texniki nəzarət və müəllif nəzarəti.

Funksional və iqtisadi köhnəlmə barədə: Abidələrə adi mənada funksional köhnəlmə tətbiq edilmir. Planlaşdırma həllinin müasir tələblərə uyğun gəlməməsi abidənin qüsuru deyil, xarakteristikasıdır. Yalnız fiziki aşınma və mühafizə rejimindən irəli gələn istifadə məhdudiyyəti nəzərə alınır. Bu, MQS 12-nin praktik nəticəsidir.

7.2. Mühafizə rejiminin təsiri

Abidə statusu obyektə həm məhdudiyyət, həm də öhdəlik gətirir. Hər ikisi ölçülür və hesabatda ayrıca göstərilir.

Amil	Məzmunu	Dəyərə təsiri
Dəyişdirilmə qadağası	Yenidənqurma, əlavə tikinti və fasadın dəyişdirilməsi məhdudlaşdırılır	İnkişaf potensialını azaldır
Mühafizə öhdəliyi	Sahibin saxlanma və bərpa öhdəlikləri	Davamlı xərc; cari dəyəri hesablanır
Mühafizə zonası	Ətraf ərazidə tikinti məhdudiyyətləri	Həm abidəyə, həm qonşu sahələrə təsir edir
İstifadə rejimi	İcazə verilən funksiyaların dairəsi	Ən səmərəli istifadəni məhdudlaşdırır
Güzəşt və dəstək	Bərpa üçün dövlət dəstəyi, vergi güzəştləri	Müsbət təsir; şərtləri və ötürülə bilənliyi yoxlanılır

Abidə statusunun xalis təsiri müsbət və ya mənfi ola bilər — bu, obyektə, yerləşməsinə və bazara bağlıdır. Nəticə əvvəlcədən ehtimal edilmir, ölçülür: analoji abidə olan və olmayan obyektlərin müqayisəsi ilə.

7.3. Gəlir yanaşması

Abidə kommersiya məqsədilə istifadə olunduqda (mehmanxana, restoran, ofis, muzey, tədbir məkanı) gəlir yanaşması tətbiq edilə bilər. Nəzərə alınır: icazə verilən funksiyalar dairəsi; mühafizə öhdəliyindən irəli gələn əlavə istismar və bərpa xərcləri; adi obyektlərə nisbətən yüksək saxlanma xərci; turizm axınının mövsümiliyi.

Şərh məhdudiyyəti: Gəlir yanaşması abidənin mədəni deyil, istifadə dəyərini ölçür. Nəticə hesabatda məhz belə təqdim edilir. Gəlir gətirməyən abidənin dəyərinin sıfır və ya aşağı olduğu qənaəti yanlışdır və hesabatda bu qarşısı alınmalıdır.

7.4. Torpaq sahəsi

Abidənin altındakı və ətrafındakı torpaq sahəsi torpaq üzrə Metodologiya ilə ölçülür. Mühafizə rejimi torpağın icazə verilən istifadəsini məhdudlaşdırdığına görə ən səmərəli istifadə təhlili məhz bu məhdudiyyətlər çərçivəsində aparılır.

Arxeoloji təbəqənin mövcudluğu tikintiyə əlavə tələblər (arxeoloji tədqiqat, müşayiət) qoyur — bu, torpağın dəyərinə mənfi təsir edən xərc kimi nəzərə alınır.

8. Təbiət abidələri

Xüsusi mühafizə olunan təbiət abidələri — nadir geoloji obyektlər, qədim ağaclar, mağaralar, şəlalələr, unikal landşaftlar — üçün bazar dəyəri anlayışı bir qayda olaraq tətbiq edilmir: onlar dövriyyədən çıxarılmışdır.

8.1. Tətbiq edilə bilən qiymətləndirmələr

Qiymətləndirmə	Məzmunu	Tipik məqsəd
Bərpa və mühafizə xərci	Obyektin qorunması və bərpası üçün tələb olunan xərc	Büdcə planlaşdırılması, uçot
Zərərin dəyəri	Obyektə dəymiş zərərin pul ifadəsi	Məhkəmə, inzibati icraat
Əvəzləyici xərc	Eyni ekoloji funksiyanı təmin edən tədbirlərin xərci	Kompensasiya tədbirləri
İstifadə dəyəri	Turizm və rekreasiya gəliri (icazə verildiyi hallarda)	İdarəetmə qərarları

8.2. Metodoloji hüdud

Təbiət abidəsinin ekoloji, elmi və estetik dəyəri qiymətləndirmə metodologiyası ilə qiymətləndirilmir. Ekosistem xidmətlərinin dəyərləndirilməsi ayrıca elmi sahədir və qiymətləndirmə hesabatının predmeti deyil.

Qiymətləndirici yalnız pul ifadəsində ölçülə bilən komponentləri — xərcləri, zərəri, gəliri — hesablayır və nəticənin nəyi əhatə etmədiyini açıq göstərir.

9. Kolleksiyalar və muzey fondları

9.1. Fərdi əşya və kolleksiya

Kolleksiyanın dəyəri onu təşkil edən əşyaların dəyərlərinin cəminə bərabər olmaya bilər. İki istiqamətdə fərq mümkündür:

- kolleksiya mükafatı — tam və sistemli kolleksiya ayrı-ayrı əşyalardan baha ola bilər (tamlıq, elmi bütövlük, mənşə vahidliyi);
- kolleksiya güzəşti — eyni tipli çoxsaylı əşyaların birdəfəlik bazara çıxarılması qiyməti aşağı salır (bazarın udma qabiliyyəti).

Hansı effektin tətbiq edildiyi və kəmiyyəti bazar məlumatı ilə əsaslandırılır. Əsaslandırma olmadan nə mükafat, nə güzəşt tətbiq edilir.

9.2. Çoxsaylı fondların ölçülməsi

Muzey və arxiv fondlarında əşyaların sayı on minlərlə ola bilər. Bu halda MQS 23-ün qaydaları tətbiq edilir:

1) Fond əhəmiyyət və dəyər üzrə qruplara bölünür: unikal əşyalar (fərdi işlənir), tipik əşyalar (nümunə əsasında), kütləvi material (toplu qaydada);
2) Hər qrup üçün qiymətləndirmə üsulu və seçmənin həcmi göstərilir;
3) Keyfiyyət fərdi əşya üzrə deyil, məcmu üzrə yoxlanılır;
4) Baxılmış və baxılmamış əşyaların sayı və nisbəti açıq göstərilir.

Uçot dəyəri barədə: Muzey uçotunda əşyaların qeydə alınmış dəyəri (çox vaxt simvolik və ya tarixi məbləğ) qiymətləndirmə nəticəsi deyil. Onun cari dəyər kimi istifadəsi və ya nəticənin ona uyğunlaşdırılması yolverilməzdir. MQS 3-ə uyğun olaraq balans dəyəri qiymətləndirmə nəticəsi deyil.

9.3. Sərgi və müvəqqəti ixrac

Sərgi üçün müvəqqəti ixrac zamanı sığorta dəyərinin müəyyən edilməsi bu sahədə ən çox rast gəlinən tapşırıqdır. Nəzərə alınır: daşınma və qablaşdırma riskləri; sərgi müddəti və şəraiti; qəbul edən tərəfin öhdəlikləri; dövlət zəmanəti sisteminin tətbiq edilib-edilmədiyi.

Sığorta dəyərinin məzmunu (bərpa, əvəzetmə və ya razılaşdırılmış dəyər) əvvəlcədən razılaşdırılır və hesabatda göstərilir. Dövriyyədən çıxarılmış əşyalar üçün əvəzetmə dəyəri hesablanmır — razılaşdırılmış dəyər tətbiq edilir və onun əsaslandırılması verilir.

10. Məqsədlər üzrə xüsusi tələblər

10.1. Sığorta

- sığorta dəyərinin məzmunu (bərpa / əvəzetmə / razılaşdırılmış) əvvəlcədən razılaşdırılır və birinci səhifədə göstərilir;
- dövriyyədən çıxarılmış obyektlər üçün əvəzetmə dəyəri hesablanmır;
- saxlanma şəraiti, mühafizə sistemi və risk amilləri təsvir edilir;
- kolleksiyada hər əşya ayrıca göstərilir — ümumi məbləğ sığorta hadisəsində istifadə edilə bilmir.

10.2. Uçot və maliyyə hesabatlılığı (MQS 24)

- hesabatlılıq çərçivəsi sifarişçidən yazılı alınır; dövlət sektorunda IPSAS 45/46 tətbiq edilə bilər;

- dəyərin etibarlı ölçülə bilmədiyi hallar mümkündür — bu, nəticə kimi qeyd olunur və səbəbi izah edilir;
- uçotda qeydə alınmış simvolik dəyər qiymətləndirmə nəticəsi kimi istifadə edilmir.

10.3. Sərgi və müvəqqəti ixrac

- sığorta dəyəri hər əşya üzrə ayrıca;
- daşınma marşrutu, müddət və şərait nəzərə alınır;
- ixrac icazəsinin verilməsi üçün tələb olunan sənədlərlə uzlaşdırılır.

10.4. Zərərin müəyyən edilməsi (MQS 17)

- zərərin faktı və həcmi ekspert və ya səlahiyyətli qurum tərəfindən müəyyən edilir — giriş məlumatıdır;
- bərpa xərci və bərpadan sonra qalan dəyər itkisi ayrıca hesablanır;
- geri qaytarıla bilməyən itki halında bərpa dəyəri deyil, itkinin dəyəri ölçülür;
- mədəni əhəmiyyətin itirilməsi pul ifadəsində qiymətləndirilmir — bu, hesabatda açıq yazılır.

10.5. Girov

- yalnız sərbəst və məhdud dövriyyəli obyektlər üçün mümkündür; dövriyyədən çıxarılmış obyekt girov predmeti ola bilməz;
- likvidlik təhlili məcburidir — bu seqmentdə realizə müddəti çox uzun ola bilər;
- ixrac qadağası varsa, potensial alıcılar dairəsinin milli bazarla məhdudlaşdığı göstərilir;
- autentiklik ekspertizası olmadan girov qiymətləndirməsi aparılmaması tövsiyə olunur.

10.6. Alqı-satqı, mübadilə və hədiyyə

- dövriyyə rejimi birinci yoxlanılır;
- dövlətin üstün alma hüququ mövcuddursa, bu göstərilir;
- mənşə tarixçəsinin sənədləşdirilməsi tələb olunur;
- hədiyyə və ianə hallarında vergi məqsədləri üçün tələblər əvvəlcədən dəqiqləşdirilir.

10.7. Bərpa layihəsinin əsaslandırılması

- qiymətləndirmə obyekti dəyər deyil, bərpa xərcidir;
- elmi-layihə sənədləşdirilməsi, arxeoloji müşayiət və müəllif nəzarəti xərcləri daxil edilir;
- mərhələli bərpa halında hər mərhələ ayrıca göstərilir.

10.8. Məhkəmə və istintaq tapşırıqları

- hesabat yoxlanıla bilən olmalıdır: hər rəqəmin mənbəyi izlənə bilməlidir;
- qiymətləndirici hüquqi, kriminalistik və sənətşünaslıq nəticələri vermir;
- atribusiya və autentiklik mübahisəlidirsə, hər variant üzrə nəticə ayrıca verilir;
- istifadə edilmiş bütün ehtimallar
- açıq sadalanır.

11. Bərpa, zərər və itki

11.1. Zərərin növləri

Növ	Xarakteristikası	Qiymətləndirmə
Bərpa oluna bilən zədələnmə	Peşəkar bərpa ilə aradan qaldırıla bilir	Bərpa xərci + bərpadan sonra qalan dəyər itkisi
Qismən geri qaytarıla bilməyən itki	Orijinal təbəqənin bir hissəsi itirilib	Bərpa xərci + itirilmiş hissəyə düşən dəyər
Tam itki	Obyekt məhv olub və ya bərpası mümkün deyil	Obyektin tam dəyəri; qalıqlar varsa çıxılır
Kontekstin itirilməsi	Arxeoloji obyekt yerindən çıxarılıb, kontekst sənədləşdirilməyib	Elmi məlumat itkisi pul ifadəsində qiymətləndirilmir — qeyd olunur

11.2. Bərpadan sonra qalan dəyər itkisi

Peşəkar bərpadan sonra da obyekt zədələnməmiş vəziyyətindəki dəyərinə qayıtmaya bilər. Bu itki bərpa xərcindən ayrı komponentdir və ayrıca hesablanır.

Qiymətləndirmə üsulu: bərpa keçirmiş və keçirməmiş oxşar obyektlərin bazar qiymətlərinin müqayisəsi. Sabit faizin əsaslandırma olmadan tətbiqi yolverilməzdir. Dövriyyədən çıxarılmış obyektlər üçün bu komponent qiymətləndirilmir — bazar müqayisəsi mümkün deyil.

11.3. Qiymətləndiricinin hüdudu

Zərər tapşırıqlarında qiymətləndirici aşağıdakılarda nəticə vermir: zərərin necə və nə vaxt yarandığı; kimin təqsirli olduğu; bərpanın texniki üsulunun düzgünlüyü; obyektin mədəni əhəmiyyətinin nə dərəcədə azaldığı.

Bu məsələlər üzrə səlahiyyətli qurumun və ya ekspertin sənədi giriş məlumatı kimi qəbul edilir və mənbəyi göstərilir.

12. Uzlaşdırma və qiymətləndiricinin səlahiyyət hüdudu

12.1. Yanaşmaların seçimi

Obyekt	Müqayisə	Xərc (bərpa)	Gəlir
Sərbəst dövriyyəli incəsənət əsəri	Əsas	Sığorta üçün	Tətbiq olunmur
Məhdud dövriyyəli mədəni sərvət	Əsas (məhdudiyyət düzəlişi ilə)	Dəstəkləyici	Tətbiq olunmur
Muzey fondunun əsas fondu	Tətbiq olunmur	Əsas	Tətbiq olunmur
Arxeoloji tapıntı	Tətbiq olunmur	Əsas	Tətbiq olunmur
Xüsusi mülkiyyətdəki abidə	Dəstəkləyici	Əsas	İstifadə olunursa
Dövlət mülkiyyətindəki abidə	Tətbiq olunmur	Əsas	İstifadə olunursa
Təbiət abidəsi	Tətbiq olunmur	Əsas	Turizm gəliri varsa
Kolleksiya	Tərkib üzrə	Dəstəkləyici	Tətbiq olunmur

12.2. Qiymətləndiricinin vermədiyi nəticələr

Bu siyahı hər hesabatın müvafiq bölməsində verilir:

- obyektin mədəni, tarixi, elmi, bədii və mənəvi əhəmiyyəti;
- obyektin autentikliyi və müəllifliyi;
- obyektin abidə statusuna və ya muzey fonduna aid olub-olmaması;
- mənşəyin qanuniliyi və mülkiyyət hüququ;
- bərpanın texniki üsulunun düzgünlüyü;
- obyektin ixrac və ya dövriyyəyə buraxılma imkanı barədə hüquqi nəticə.

Praktik nəticə: Bu sahədə qiymətləndiricinin işi digər sahələrdən daha çox başqa mütəxəssislərin nəticələri üzərində qurulur. Buna görə hesabatda hansı nəticənin hansı sənədə əsaslandığı sətir-sətir göstərilməlidir. Mənbəsiz qəbul edilmiş ehtimal bu sahədə ən böyük riskdir.

13. Hesabatda məcburi açıqlamalar

№	Açıqlanan element
1	Nəticənin mədəni, tarixi və mənəvi əhəmiyyəti əks etdirmədiyi barədə cümlə
2	Obyektin dövriyyə rejimi və onun sənədli əsası
3	Seçilmiş qiymətləndirmə bazası və onun dövriyyə rejiminə uyğunluğunun izahı
4	Abidə statusu, əhəmiyyət dərəcəsi və reyestr məlumatları
5	Mədəni əhəmiyyət barədə sənədin mənbəyi
6	Autentiklik ekspertizası — nömrə, tarix, müəllif; yoxdursa ehtimal
7	Atribusiya dərəcəsi və onun formulası
8	Mənşə tarixçəsi və aşkarlanmış boşluqlar
9	Saxlanma vəziyyəti və bərpa tarixçəsi; orijinal materialın qorunma faizi
10	Sığorta tapşırıqlarında — sığorta dəyərinin razılaşdırılmış məzmunu
11	Hərrac məlumatlarında — çəkic qiyməti və ya alıcı qiyməti
12	Məhdud dövriyyənin dəyərə təsiri və qiymətləndirmə üsulu
13	Mühafizə rejimindən irəli gələn məhdudiyyət və öhdəliklər
14	Abidələrdə — bərpa dəyərinin tərkibi və ənənəvi materialların əldə edilməsi
15	Torpaq sahəsi və arxeoloji təbəqə ilə bağlı tələblər
16	Kolleksiyalarda — mükafat və ya güzəştin tətbiqi və əsaslandırması
17	Çoxsaylı fondlarda — qruplaşdırma, seçmə və baxış əhatəsi
18	Cəlb edilmiş mütəxəssislər və onların rəyinə əsaslanan nəticələr
19	Dəyər aralığı və onun genişliyinin izahı
20	«Vermədiyi nəticələr» bölməsi — 12.2-ci bölmə üzrə tam siyahı

14. Ən çox rast gəlinən 20 səhv

Blok I. Çərçivə və dövriyyə rejimi

№	Səhv	Düzgün hərəkət
1	Dövriyyədən çıxarılmış obyekt üçün bazar dəyəri hesablanır	Bərpa, sığorta və ya zərər dəyəri tətbiq edilir
2	Dövriyyə rejimi sənədlə müəyyən edilmir	Reyestr çıxarışı və uçot sənədi tələb olunur
3	Nəticənin mədəni əhəmiyyəti əks etdirmədiyi yazılmır	Məcburi cümlə hər hesabatda verilir
4	Qiymətləndirici mədəni əhəmiyyəti özü müəyyən edir	Səlahiyyətli qurumun sənədi giriş məlumatıdır
5	Unikal obyekt üçün əvəzetmə dəyəri hesablanır	Bərpa və ya razılaşdırılmış dəyər tətbiq edilir
6	Sığorta dəyərinin məzmunu razılaşdırılmır	Üç variantdan biri seçilir və birinci səhifədə yazılır

Blok II. Autentiklik və müqayisə

№	Səhv	Düzgün hərəkət
7	Autentiklik ekspertizasız qəbul edilir	Ekspertiza tələb olunur və ya ehtimal rəsmiləşdirilir
8	Atribusiya dərəcəsi göstərilmir	Formula və mənbə hesabatda verilir
9	Çəkic qiyməti və alıcı qiyməti qarışdırılır	Bütün analoqlar üzrə eyni göstərici tətbiq edilir
10	Satılmamış lotların qiyməti satış kimi istifadə edilir	Ayrıca qeyd olunur və şərh edilir
11	Mənşə tarixçəsi yoxlanılmır	Sahiblik zənciri və reyestrlər yoxlanılır
12	Məhdud dövriyyənin təsiri sabit faizlə verilir	Bazar müqayisəsi ilə əsaslandırılır
13	Nəticə tək rəqəm kimi verilir	Bu seqmentdə dəyər aralığı məcburidir

Blok III. Abidələr, kolleksiyalar və zərər

№	Səhv	Düzgün hərəkət
14	Abidəyə adi əvəzetmə dəyəri tətbiq edilir	Bərpa dəyəri, ənənəvi material və üsullarla
15	Abidəyə funksional köhnəlmə hesablanır	Yalnız fiziki aşınma və rejim məhdudiyyəti
16	Mühafizə öhdəliyinin xərci nəzərə alınmır	Cari dəyəri hesablanır və göstərilir
17	Muzey uçotundakı simvolik dəyər nəticə kimi verilir	Balans dəyəri qiymətləndirmə nəticəsi deyil (MQS 3)
18	Kolleksiya mükafatı və ya güzəşti əsassız tətbiq edilir	Bazar məlumatı ilə əsaslandırılır
19	Bərpadan sonra qalan dəyər itkisi buraxılır	Ayrıca komponent kimi hesablanır

№	Səhv	Düzgün hərəkət
20	Gəlir yanaşmasının nəticəsi abidənin ümumi dəyəri kimi təqdim edilir	İstifadə dəyəri olduğu açıq göstərilir

Əlavə A. Daşınar mədəni sərvətin identifikasiya kartı

Göstərici	Məlumat	Mənbə
Əsərin / əşyanın adı		
Müəllif və atribusiya dərəcəsi		
Yaradılma dövrü / tarixi		
Material və texnika		
Ölçülər		
İmza, marka, damğa, nişan		
Uçot nömrəsi (muzey / fond)		
Dövriyyə rejimi		
Abidə / mədəni sərvət statusu		
Autentiklik ekspertizası (nömrə, tarix)		
Mənşə tarixçəsi		
Sərgi tarixçəsi		
Nəşr tarixçəsi		
Saxlanma vəziyyəti		
Bərpa tarixçəsi və həcmi		
Orijinal materialın qorunma faizi		
İxrac və dövriyyə məhdudiyyətləri		
Fotofiksasiya (say)		

Əlavə B. Daşınmaz abidənin identifikasiya kartı

Göstərici	Məlumat	Mənbə
Abidənin adı və növü		
Dövlət reyestrində nömrəsi		
Əhəmiyyət dərəcəsi		
Mühafizəyə götürülmə əsası və tarixi		
Ünvan və kadastr nömrəsi		
Tikilmə dövrü		
Memarlıq üslubu və konstruktiv həll		
Sahə göstəriciləri		

Göstərici	Məlumat	Mənbə
Torpaq sahəsi və hüquq növü		
Mühafizə zonasının sərhədləri		
Mühafizə öhdəliyi (mövcudluğu, şərtləri)		
İcazə verilən istifadə rejimi		
Faktiki istifadə		
Texniki vəziyyət və aşınma		
Bərpa tarixçəsi		
Orijinal təbəqənin qorunma dərəcəsi		
Arxeoloji təbəqənin mövcudluğu		
Dövlət dəstəyi və güzəştlər		

Əlavə C. Müqayisə cədvəlinin nümunəvi forması

Göstərici	Obyekt	Analoq 1	Analoq 2	Analoq 3
Mənbə, hərrac və tarix	—			
Qiymət növü (çəkic / alıcı)	—			
Qiymət və valyuta	—			
I QRUP — ardıcıl düzəlişlər				
1. Satışın şərtləri, %	—			
2. Komissiya bazası, %	—			
3. Zaman və bazar tsikli, %	—			
4. Valyuta / məzənnə	—			
Düzəldilmiş qiymət	—			
II QRUP — müstəqil düzəlişlər				
5. Atribusiya, %	—			
6. Dövr və mərhələ, %	—			
7. Mövzu, %	—			
8. Material və texnika, %	—			
9. Ölçü, %	—			
10. Saxlanma vəziyyəti, %	—			
11. Bərpanın həcmi, %	—			
12. Nadirlik, %	—			
13. Provenans, %	—			
14. Sərgi və nəşr, %	—			

Göstərici	Obyekt	Analoq 1	Analoq 2	Analoq 3
15. Dövriyyə məhdudiyyəti, %	—			
II qrup düzəlişlərin cəmi, %	—			
Yekun düzəldilmiş qiymət	—			
Çəki	—			

Əlavə D. Məqsədlər üzrə tələblər matrisi

Məqsəd	Qiymətləndirmə bazası	Əlavə məcburi element
Sığorta	Bərpa / əvəzetmə / razılaşdırılmış	Məzmunun əvvəlcədən razılaşdırılması; hər əşya ayrıca
Uçot və hesabatlılıq	Çərçivə ilə müəyyən edilir	Çərçivənin yazılı təsdiqi; IPSAS 45/46
Sərgi və müvəqqəti ixrac	Sığorta dəyəri	Daşınma şəraiti; ixrac sənədləri ilə uzlaşdırma
Zərərin müəyyən edilməsi	Bərpa xərci + qalan itki	Zərər siyahısının mənbəyi; geri qaytarıla bilməyən itki
Girov	Bazar dəyəri (sərbəst / məhdud)	Likvidlik; autentiklik ekspertizası
Alqı-satqı və mübadilə	Bazar dəyəri	Dövriyyə rejimi; üstün alma hüququ; provenans
Hədiyyə və ianə	Bazar dəyəri	Vergi tələblərinin əvvəlcədən dəqiqləşdirilməsi
Bərpa layihəsi	Bərpa xərci	Elmi-layihə sənədləşdirilməsi; mərhələlər
Məhkəmə və istintaq	Tapşırığa uyğun	Yoxlanıla bilənlik; variantlar üzrə ayrıca nəticə

Əlavə E. Yoxlama siyahısı

Hesabat imzalanmazdan əvvəl siyahı üzrə yoxlama aparılır. «Xeyr» cavabı hesabatda əsaslandırılmalıdır.

№	Yoxlanılan element	Bəli
1	Dövriyyə rejimi sənədlə müəyyən edilib	☐
2	Qiymətləndirmə bazası dövriyyə rejiminə uyğundur	☐
3	Dövriyyədən çıxarılmış obyekt üçün bazar dəyəri hesablanmayıb	☐
4	Nəticənin mədəni əhəmiyyəti əks etdirmədiyi barədə cümlə yazılıb	☐
5	Abidə statusu və əhəmiyyət dərəcəsi reyestrdən təsdiqlənib	☐
6	Mədəni əhəmiyyət barədə sənədin mənbəyi göstərilib	☐
7	Autentiklik ekspertizası mövcuddur və ya ehtimal rəsmiləşdirilib	☐
8	Atribusiya dərəcəsi formulə edilib və mənbəyi göstərilib	☐

№	Yoxlanılan element	Bəli
9	Mənşə tarixçəsi yoxlanılıb; boşluqlar qeyd olunub	☐
10	Oğurlanmış sərvətlər reyestrləri yoxlanılıb	☐
11	Saxlanma vəziyyəti və bərpa tarixçəsi sənədləşdirilib	☐
12	Orijinal materialın qorunma faizi göstərilib	☐
13	Fotofiksasiya aparılıb	☐
14	Sığorta tapşırığında dəyərin məzmunu razılaşdırılıb	☐
15	Hərrac məlumatlarında qiymət növü (çəkic / alıcı) uzlaşdırılıb	☐
16	Satılmamış lotlar ayrıca qeyd olunub	☐
17	Məhdud dövriyyənin təsiri bazar müqayisəsi ilə ölçülüb	☐
18	Düzəlişlər iki qrup üzrə düzgün ardıcıllıqla tətbiq edilib	☐
19	Hər düzəliş üçün mətnlə əsaslandırma verilib	☐
20	Abidələrdə bərpa dəyəri (əvəzetmə deyil) tətbiq edilib	☐
21	Abidələrə funksional köhnəlmə hesablanmayıb	☐
22	Mühafizə öhdəliyinin cari dəyəri hesablanıb	☐
23	Mühafizə zonasının təsiri göstərilib	☐
24	Torpaq sahəsi və arxeoloji təbəqə nəzərə alınıb	☐
25	Gəlir yanaşmasının nəticəsi istifadə dəyəri kimi təqdim edilib	☐
26	Kolleksiyada mükafat / güzəşt əsaslandırılıb	☐
27	Çoxsaylı fondlarda qruplaşdırma və seçmə göstərilib	☐
28	Muzey uçotundakı dəyər nəticə kimi istifadə edilməyib	☐
29	Zərər işində bərpadan sonra qalan itki hesablanıb	☐
30	Cəlb edilmiş mütəxəssislər və rəyləri göstərilib	☐
31	Hər nəticənin hansı sənədə əsaslandığı izlənə bilir	☐
32	Dəyər aralığı verilib və genişliyi izah olunub	☐
33	«Vermədiyi nəticələr» bölməsi tam doldurulub	☐
34	İşçi sənədlər saxlanma qaydasına uyğun toplanıb	☐